

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента Шатрави Сергія Олександровича на дисертацію Горбалинського Володимира Володимировича «Судова помилка в адміністративному судочинстві», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Судова влада в Україні покликана відігравати важливу роль у розбудові демократичної та правової держави, бути ефективним гарантом дієвого та своєчасного захисту прав, свобод та інтересів громадян. Саме результатом здійснення правосуддя є ухвалення відповідно до норм матеріального та процесуального права акта – судового рішення, яке покликане забезпечити захист гарантованих Конституцією України права і свобод людини, правопорядку та реалізації проголошеного Конституцією принципу верховенства права.

Судове рішення є гарантією недопущення свавілля з боку органів державної влади та дієвості конституційного принципу відповідальності держави за свою діяльність перед людиною. Однак при здійсненні адміністративної судової юрисдикції часто постають проблеми, обумовлені недостатньою чіткістю певних дефініцій, прогалинами, колізіями, неузгодженостями правового регулювання процесуально-процедурних питань. Вказане стосується, зокрема, змісту і форми судового рішення, оскільки останнє повинно сприяти захисту порушених прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Неякісно написане судове рішення тягне за собою порушення законності, прав, свобод і інтересів особи, що не може мати жодного виправдання. Зазначене призводить до порушень прав учасників адміністративного судочинства, знижує якість відправлення правосуддя в цілому та призводить до судової помилки.

У зв'язку з цим надзвичайно важливим і актуальним є дослідження саме

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ	
Вх. №	1400/05
Дата	09.09.2015

проблемних питань, пов'язаних із визначенням сутності судової помилки в адміністративному судочинстві, причин виникнення судових помилок та способів їх усунення, виявленні недоліків у правовому регулюванні відносин щодо здійснення правосуддя адміністративними судами, чому і присвячено дисертацію В. В. Горбалинського.

Актуальність та наукова новизна дисертаційного дослідження підтверджується й тим, що воно виконане відповідно до планів науково-дослідної роботи «Організаційно-правові засади правоохоронної діяльності у сфері оподаткування» (державний реєстраційний номер УкрНТІ 0105U000657), а також «Правове регулювання управлінської та правоохоронної діяльності у сфері оподаткування» (державний реєстраційний номер УкрНТІ 0112U001826).

Зазначене дослідження базується на комплексному, системному підході, характеризується відповідним рівнем наукових узагальнень. Поряд з працями з адміністративного права та процесу В. В. Горбалинський широко використовує наукові розробки із загальної теорії держави і права, цивільного, господарського та кримінального процесу та інших галузевих правових наук. Безсумнівною перевагою роботи є використання та аналіз великого обсягу нормативно-правових актів, загальнотеоретичних наукових праць українських та зарубіжних вчених, а також результатів низки статистичних матеріалів щодо судової адміністративної практики.

Робота, запропонована В. В. Горбалинським, характеризується системним підходом до предмета дослідження. Структура дисертації повністю відповідає меті і завданням дослідження, що дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором.

Глибина та достовірність результатів дисертаційного дослідження базуються на досконалому володінні автором методами наукового пошуку. Теоретико-методологічною основою дослідження стали сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання, застосування яких обумовлено системним підходом, що дало можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

В дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що виявляється в тому, що на основі аналізу чинного законодавства України та узагальнення практики його правозастосування встановлено сутність судової помилки в адміністративному судочинстві, причини виникнення судових помилок та способи їх усунення, виявленні недоліків у правовому регулюванні відносин щодо здійснення правосуддя адміністративними судами та обґрунтовано на цій основі пропозицій щодо внесення змін до адміністративного матеріального і процесуального законодавства.

До числа найвагоміших результатів дисертаційного дослідження можна, зокрема, віднести:

– доведено, що судова помилка це негативний результат діяльності адміністративного суду (судді, колегії суддів) або учасників адміністративного судочинства, які не мають заінтересованості у вирішенні справи, який полягає у відхиленні від встановленого процесуального порядку, або неправильному застосуванні норм матеріального законодавства, або іншому допущеному порушенні, яке ускладнює або унеможлиблює досягнення мети процесуального порядку вирішення конкретної справи адміністративної юрисдикції. Важливою ознакою судової помилки в адміністративному судочинстві є ненавмисність вчинюваних дій. Саме за цією ознакою судова помилка відрізняється від зловживання процесуальними правами (с. 28–46);

– з'ясовано критерії класифікації судових помилок в адміністративному судочинстві, а саме: 1) суб'єкт судової помилки; 2) процесуальні наслідки її допущення. За першим критерієм визначено помилки, що допускаються судом та помилки, що допускаються учасниками, які не мають заінтересованості у вирішенні справи. В рамках першої групи обґрунтовано доцільність визначення підгруп судових помилок залежно від процесуальних наслідків їх допущення (с. 46–70);

– визначено, що найбільш небезпечними щодо встановлення фактичних обставин справи є помилки тих учасників процесу, завданням яких є допомога

суду у з'ясуванні обставин справи, а саме таких, як свідки, експерти. Значну небезпеку становлять помилки перекладача та спеціаліста (с. 72);

– доведена доцільність виокремлення двох груп чинників, які впливають на наявність особливостей судової помилки в адміністративному судочинстві та визначено специфіку підстав виникнення відповідних адміністративно-процесуальних відносин, а також характер норм адміністративного матеріального законодавства (с. 74);

– з'ясовано, що прогалини і колізії норм адміністративного матеріального і процесуального законодавства значною мірою сприяють виникненню судових помилок. Недоліки матеріального законодавства стосуються регулювання: права суб'єкта владних повноважень на звернення до адміністративного суду; компетенції суб'єкта владних повноважень, що впливає на визначення його належною стороною в адміністративній справі. Щодо недоліків процесуальних норм, то вони стосуються як конкретних процедур, що мають місце в ході відправлення правосуддя (таких, як розгляд зауважень щодо протоколу вчинення окремої процесуальної дії), так і концептуальних питань адміністративного судочинства (визначення завдань адміністративного судочинства, ознак суб'єкта владних повноважень як сторони адміністративного судочинства тощо) (с. 76–94);

– обґрунтовано, що важливою причиною помилок у тлумаченні адміністративними судами норм адміністративного законодавства є недотримання в окремих випадках основних теоретичних засад тлумачення, зокрема – принципів тлумачення, неправильне застосування способів (методів) такого тлумачення тощо. Разом із цим, значний негативний вплив спричиняють недоліки адміністративного матеріального та процесуального законодавства (с. 95–116);

– виділено окремі особливості судового тлумачення актів адміністративного законодавства, порівняно із тлумаченням іншими органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами. Такі особливості полягають у пріоритеті при здійсненні тлумачення

принципів верховенства права, науковості, об'єктивності. Обґрунтовано, що ігнорування суддею норми законодавства з метою подолання юридичної колізії не охоплюється поняттям судової помилки;

– визначено фактори, що впливають на підготовку судді адміністративного суду та здійснено їх систематизацію за критерієм характеру впливу. Особливу увагу приділено таким специфічним факторам щодо підготовки суддів адміністративних судів, як: 1) врахування особливостей окремих категорій осіб – кандидатів на посаду судді; 2) нормативне забезпечення спеціалізації підготовки (с. 119–139);

– обґрунтовано, необхідність розробки нормативного забезпечення підготовки суддів, які переводяться у межах п'ятирічного строку на роботу на посаді судді до суду іншої юрисдикції. Таке забезпечення має включати в себе внесення відповідних змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а також до Статуту Національної школи суддів України в напрямку закріплення її завдання щодо підготовки таких суддів, а також затвердження Положення щодо проходження такими суддями спеціальної підготовки;

– доведено, що перегляд судових рішень як спосіб усунення судових помилок можна розуміти у вузькому та широкому смислах. У широкому сенсі розуміння цього перегляду відрізняється від загальноприйнятого розуміння його як способу забезпечення законності й обґрунтованості судового рішення тим, що до нього, з одного боку слід включити перегляд судом першої інстанції винесених ним судових рішень, а з іншого – виключити перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами (с. 140–169);

– слушні заходи, які спрямовані на внесення до КАС України змін щодо вдосконалення правового регулювання перегляду судових рішень як способу усунення судових помилок. Зазначені зміни умовно розподілені за двома напрямками: 1) вдосконалення юрисдикції адміністративних судів з перегляду судових рішень; 2) вдосконалення процесуальної форми перегляду судових рішень як способу усунення судових помилок.

Слід зазначити, що у роботі містяться й інші слушні узагальнення та

пропозиції.

Результати проведеного дослідження є доказом того, що дисертанту властиві здібності до самостійних наукових пошуків, до плідного аналізу складних теоретико-правових процесів і явищ, вміння раціонально відбирати, кваліфіковано узагальнювати та аналізувати різнобічні джерела, формулювати на цій підставі практичні висновки та рекомендації.

Теоретичні результати й наукові положення, які містяться в дисертації, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий внесок здобувача в юридичну науку. Вдалих і логічно поєднаний вибір у дослідженні питань, їх актуальність, розумне співвідношення теоретичних міркувань та прикладів з судової практики, чіткість викладу матеріалу, аргументованість наукових висновків і узагальнень свідчить про значний науковий рівень проведеного дослідження та його практичне значення.

Значення одержаних результатів в теоретичній і практичній сферах в цілому обумовлюється тим, що сформульовані і обґрунтовані в дисертації висновки та пропозиції розширюють і поглиблюють існуючі знання про правову природу судової помилки в адміністративному судочинстві.

Визнаючи загалом високий теоретичний рівень роботи, її важливе практичне значення, слід відзначити, що це не виключає можливості критичного підходу до окремих позицій здобувача, що дозволяє висловити деякі міркування та зауваження.

1. Так, в підрозділі 1.2 «Поняття та ознаки судової помилки в адміністративному судочинстві» здобувач досліджує правову природу судової помилки, визначає її риси. Слід зауважити, що однією із основних ознак судової помилки в адміністративному судочинстві, автор називає ненавмисність вчинюваних дій. Саме за цією ознакою судова помилка відрізняється від зловживання процесуальними правами. Вважаємо, що питанню ненавмисності вчинення дій та зловживанню процесуальними правами доцільно було б приділити більше уваги, оскільки, на нашу думку, саме це, є суттєвим кроком до побудови справедливого правосуддя.

2. Так, вбачається дещо дискусійною, та такою, що потребує додаткового обґрунтування позиція здобувача, що учасники адміністративного процесу також можуть бути суб'єктами судової помилки. Зазначена позиція потребує додаткового обґрунтування, оскільки судова помилка на то і є «судовою», оскільки вчиняється суддею.

3. Робота наповнена багатьма пунктами наукової новизни та містить багато слушних пропозицій та рекомендацій, які спрямовані на удосконалення чинного адміністративного матеріального та процесуального законодавства, реалізація яких надасть можливість в подальшому зменшити кількість судових помилок при відправленні правосуддя. Вважаємо, що робота тільки б виграла, якби автор, оформив заявлені зміни до законодавства у формі окремого листа та направив до комітету Верховної Ради з питань правосуддя тощо.

Проте, на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Горбалинського В. В. ці зауваження суттєво не впливають, оскільки вони переважно мають дискусійний характер. Положення та висновки, сформульовані в дисертації, мають значну теоретичну і практичну цінність, їх може бути використано для поліпшення правотворчої діяльності, удосконалення практичної діяльності суддів адміністративних судів щодо ухвалення судових рішень та у навчальному процесі можуть бути використані при викладанні студентам вищих навчальних закладів дисциплін «Адміністративний процес України»; «Адміністративне судочинство» та в правовому всеобучі.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, досить повно викладено в п'яти статтях, а також у тезах двох доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог.

ВИСНОВОК

В цілому можна зробити висновок, що дисертація «Судова помилка в адміністративному» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права та процесу, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем та практичною корисністю, достовірністю та обґрунтованістю одержаних результатів відповідає вимогам п. п. 11-13 Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Горбалинський Володимир Володимирович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право та процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

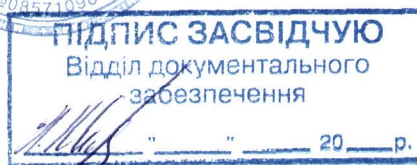
доцент кафедри

адміністративної діяльності ОВС

Харківського національного

університету внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

С. О. Шатрава